

tavuus edellä esitetyn mukaan on torjuttava. Yleisillä siviilioikeudellisilla perusteilla ei sellaista "negatiivista servituuttia", jota kielto tarkoittaa, voida puheena olevassa tapauksessa yhtä vähän kuin muulloinkaan perustaa irtaimeen esineeseen. Se joka ostaa äänilevyn kaupasta, ei sen johdosta joudu obligatio-suhteeseen äänilevyn valmistajaan, kauppias kun ei ole, mitä tosin myös on väitetty, valmistajan teoksien välittäjä, vaan niiden myyjä omaan lukuunsa. Perusteettoman edun korvaamista koskevien oikeusnormien nojalla ei korvausta myöskään voida vaatia; äänilevyn radioitsija ei hyödy perusteettomasti, levy kun on hankittu laillisella saannolla eikä sen käyttäminen tule oikeudenvastaiseksi sen johdosta, että levyn valmistaja on sen käyttämisen sävellyksen julkiseen esittämiseen kieltänyt.¹ Mutta sitäpaitsi tukevat kielteistä vastausta tekijänoikeudelliset syyt. Äänilevyihin otettu esittämiskiello koskee myös säveltäjän oikeuksia. Jos äänilevyjen valmistaja, mikäli säveltäjä ei ole hänelle luovuttanut oikeutta sävellyksien esittämiseen, saisi omistusoikeutensa nojalla estää sävellyksen julkisen esittämisen, puuttuisi hän säveltäjän yksinoikeuteen sekä sen taloudellisilta että persoonallisilta vaikutuksilta. Äänilevyn esittäminen julkisesti, erittäinkin radiolaitteiden kautta, on omansa mitä suurimmassa määrässä tekemään hänen tuotteensa tunnetuksi.^{2, 3}

¹ Vrt. *Hakulinen* LM 1939 s. 335.

² Äänilevyn valmistaja voi Suomen oikeuden mukaan sitäkin vähemmän vaatia itselleen puheena olevaa oikeutta, kun TekijäL 5 § 1 mom. 4 k:n poistamista, johon säännökseen nojautuen valmistajalla kenties voitiin katsoa olevan muuntelijan oikeuden, alkuperäistä lakia muutettaessa perusteltiin sillä, että äänilevyteollisuuden taholta sanottuun perusteeseen nojautuvat vaatimukset saattoivat "uhata myös erinäisiä sivistys- ja kansanvalistusharrastuksia". Hall. esit. N:o 4 v. 1941 vp. perust. s. 3.

³ Tukholman raastuvanoikeus on v. 1946 annetulla päätöksellä hylännyt äänilevyteollisuuden Ruotsin yleisradiota vastaan nostaman, sanottua laatua olevan kanteen niillä siviilioikeudellisilla perusteilla, jotka tekstissä mainitaan.

Viides luku.

TEKIJÄN PERSOONALLISISTA OIKEUKSISTA.

24 §.

TEKIJÄN PERSOONALLINEN SUHDE TEOKSEENSA YLEISESTI.

Tekijän yksinoikeudet ovat funktioita, joita tekijä voi käyttää hyväkseen tarpeitaan varten, olivatpa nämä taloudellisia tai poliittisia taikka kunnian ja maineen tavoittelua tai yksinomaan luomisen ilon tyydyttämistä tarkoittavia. Jokainen yksinoikeus ilmentää tekijän persoonallista suhdetta teokseensa. Tämän suhteen, s.o. tekijäpersoonallisuuden turvaamiseksi laissa on lisäksi joko nimenomaisia tai lain säännöksistä analogisesti johdettavia tahi yleisistä oikeusperiaatteista johtuvia suojanormeja. Niitä koskevat oikeussäännöt eivät suojaa tekijää henkilönä yleisesti, vaan henkisen tuotteen valmistajana, tekijäpersoonallisuutena.

Tekijänoikeuden persoonallisuuselementti ilmenee, niin kuin aikaisemmin on mainittu, ennen kaikkea siinä, että ainoastaan persoonallinen, omaperäinen teos on tekijänoikeudellisesti suojattu ja että tekijä saa itse määrätä, onko ja milloin ja millä ehdoilla teos on tuleva julkisuuteen.

Tekijän persoonallisesta suhteesta teokseensa johtuu, ettei hän voi, periaatteellisesti katsottuna, kokonaan luopua persoo-

nallisista oikeuksista. Ennen teoksen julkisuuteen saattamista tällainen luopumus joutuisi ristiriitaan persoonallisen vapauden riippumattomuutta koskevien oikeussääntöjen kanssa. Yhtä vähän kuin tekijä saattaa sitoutua olemaan luomatta mitään henkistä tuotetta, yhtä vähän hänen on mahdollista sitovasti velvoittautua siihen, ettei hän koskaan toimittaisi teoksiansa julkisuuteen. Sellainen sitoumus rajoittaisi siinä määrin hänen vapauttansa, että sitoumuksesta olisi pidettävä hyvän tavan vastaisena ja siitä syystä pätemättömänä. Samaa on sanottava sopimuksesta, jolla joku on suostunut olemaan milloinkaan ilmaisematta, että hän on jonkin teoksen tekijä tai sallimaan, että toinen peruuttamattomasti esiintyy hänen teoksensa tekijänä.¹ Näin on kiistattomasti laita kaikissa niissä tapauksissa, jolloin teoksella on huomattava kirjallinen, taiteellinen tai tieteellinen arvo. Epäilyksen alaisempaa on, sotiiko reklaamipiirustuksen tai muun sellaisen vähäpätöisen teoksen tekijän mainitunlainen sitoumus siinä määrin oikein ja kohtuullisesti ajattelevien ihmisten katsantokantaa vastaan, että sitoumuksesta olisi pidettävä hyvän tavan vastaisena.² Määräaikaisena tai toistaiseksi myönnettynä ja tiettyihin alueisiin rajoitettuna sitoumus niin ikään saattaa olla pätevä.³ Myös voi jonkin teoksen julkisuuteen saattamisesta tehty sopimus supistaa tekijän oikeutta uusien teoksien julkistamiseen. Hän ei saa uudella kilpailevalla teoksella loukata toiselle tekijänoikeuden luovutuksesta syntyneitä varalisuusoikeudellisia, etenkin teoksen menekkiin vaikuttavia etuja. Tällainen menettely olisi kunnian vastaista ja arvotonta, s.o. sotisi liike-elämässä noudatettavia uskon ja luottamuksen periaatteita vastaan.⁴

¹ *Jacobsen* s. 128.

² *Knoph* s. 155 huomauttaa, että on erotusta Mona Lisaa esittävän taideoksen ja puimakoneen mainoskuvan välillä.

³ *Ex analogia OikTL 33 §.* Määräaikaisen sitoumuksen pätevyyden puolesta voi puhua sekin seikka, että tekijän nimen ilmaiseminen saattaa tietyissä olosuhteissa vaikuttaa teoksen myyntiä. *Nybergh JFT 1939* s. 86 alav 1; *Eberstein, Författarrätten II* s. 161.

⁴ *OikTL 33 §.*

Teoksen julkisuuteen saattamisen jälkeenkin ja vaikka tekijänoikeus teokseen olisi luovutettu toiselle, säilyy tekijän ja teoksen välinen persoonallinen suhde. Se ei pysy yhtä vahvana kuin se oli, niin kauan kuin teos oli tekijän takana, mutta se on kuitenkin olemassa. Tekijällä on oikeus valvoa, miten hänen tekijänoikeuttansa käytetään (*droit de contrôle*). Ne oikeudet, jotka tekijälle täten jäävät, on erityisesti säännöstetty moraalisten oikeuksien nimellä. Niiden välillä on vahvuusasteita. Vahvimmillaan sanotut oikeudet ovat tekijän eläessä, heikompia hänen kuoltuaan ja heikoimpia, muttei vallan olemattomia teoksen suoja-ajan umpeen kulumisen jälkeenkään.¹

25 §.

TEKIJÄN MORAALISET OIKEUDET ERITYISESTI.

Tekijän moraalisisissa oikeuksissa pääpaino on hänen persoonallisten etujensa suojaamisessa. Häntä turvataan persoonallisen suhteensa vuoksi teokseen. Mutta sanottujen oikeuksien suojaa voidaan perustella myös kulttuurieduilla. Niiden mukaista on varsinkin, ettei henkisiä tuotteita toisinneta typistetyssä, muutetussa tai väärennetyssä muodossa tai toisen nimissä. Moraalisten oikeuksien nimityskin johtuu siitä vastuusta, jossa tekijän katsotaan "kansakunnan apostolina" olevan suu- ralle yleisölle.² Paitsi persoonallista on moraalisisilla oikeuksilla täten myös yleiskulturelli l. "taiteellinen" puoli.³ Yleensä eri maiden tekijälainsäädännössä kiinnitetään huomio kuitenkin vain puheena olevien oikeuksien persoonalliseen puoleen. Ulko-

¹ Moraalisilla oikeuksilla ymmärretään etenkin Ranskan tietoisopissa usein kaikkia tekijän persoonallisia oikeuksia. Asianmukaisinta näyttäisi kuitenkin olevan pitää sellaisina vain tekijällä teoksen julkistamisen jälkeen olevia oikeuksia. Ne ovat muuan tekijän persoonallisten oikeuksien laji. Vrt. *Melliger* s. 96 alav 3.

² Vrt. *Jacobsen* s. 120; *Rintelen* s. 34.

³ Vrt. *Knoph* s. 149.

maisessa tietoisopissakin puhutaan etupäässä tekijän persoonallisten l. henkisten etujen suojaamisen tarpeellisuudesta.

Myös UBS jättää moraalisten oikeuksien taiteellisen puolen huomiotta. Kun puheena olevat oikeudet Rooman konferenssissa ensi kerran positiivisesti säännöstettiin, tapahtui se ottamalla Bernin konventioon uusi 6-bis säännös, jonka mukaan tekijä "taloudellisten" oikeuksiensa toiselle luovuttamisesta huolimatta säilyttää oikeuden vaatia isyytensä tunnustamista teokseen ja oikeuden vastustaa sellaista teoksen turmelemista, typistämistä ja muuntelemista (modification), joka saattaa vahingoittaa hänen kunniaansa ja mainettaan. Liittomaille pidätettiin valta sisäisessä lainsäädännössä määrätä näiden oikeuksien ehdot ja keinot niiden turvaamiseksi. Kuitenkin lausuttiin konferenssissa toivomus, että liittomaat harkitsisivat mahdollisuuksia ottaa lakeihinsa säännöksiä, joilla estettäisiin tekijän kuoleman jälkeen muuntelemasta, typistämästä tai muutoin turmelemasta teosta hänen maineensa sekä kirjallisuuden, tieteiden ja taiteen vahingoksi, mikäli tällaisia säännöksiä ei ennestään ollut laeissa.¹

TekijäL:ssä korostetaan samoin vain tekijäpersoonallisuuden loukkaamattomuutta. Lainsäädäntötoimi, 3. mom:n lisääminen sanotun lain 23 §:ään, johon ryhdyttiin Rooman konferenssin toivomuksen toteuttamiseksi, tarkoitti ainoastaan (kuolleen) tekijän maineen suojaamista.² Ne oikeuskeinot, jotka laissa on säädetty isyyden tunnustamisen tai teoksen muodon muuttamisen sisältävän loukkauksen sanktioiksi, ovat olemassa ainoas-

¹ Raestad s. 119. Konvention mainittu säännös oli yhteensovittelun tulos, mutta antoi kuitenkin lähtökohdan moraalisen oikeuksien edelleen kehittämiseksi. Brysselin v. 1938 pidettävää konferenssia valmistettaessa ehdotettiin säädettäväksi, että teoksen "toute utilisation", joka loukkasi tekijän "intérêts spirituels" oli kieltävä, jotapaitsi taiteellisia näkökohtia oli eräissä suhteissa otettava huomioon. Caselli s. 17; Hoffmann, Die Berner Uebereinkunft s. 101 ss; Jacobsen s. 126 s; Knoph ss. 149, 586.

² Mistä syystä lainkohta, jota hallituksen esityksessä perusteltiin sanomalla, että oli syytä toteuttaa mainitun konferenssin toivomus, jäi näin suppeaksi, ei käy lain esitöistä ilmi. Hall. esit. N:o 12 v. 1929 II vp. s. 2.

taan tekijän etujen vuoksi. Tekijä voi esim. vaatia korvausta vahingosta, sekä aineellisesta¹ että aineettomasta, jonka loukkaus on hänelle tuottanut, vaikka teos ei taiteellisesti olisi siitä kärsinyt.² Ei tekijän kuoleman eikä edes suoja-ajan päättymisen jälkeen asianlaita ole toisin.³

1. *Isyysoikeus.* Tekijän tärkeimpiin moraalisiin oikeuksiin kuuluu, että hänen isyytensä l. tekijällisyytensä teokseen tunnustetaan. Tätä oikeutta (*droit à la paternité*) vastaavaa velvollisuutta nimitetään TekijäL:ssä lähteen ilmoittamisvelvollisuudeksi, josta mainitun lain 11 §:ssä säädetään: "Kaikissa niissä tapauksissa, joissa tämän lain mukaan jälkipainanta tai muu jäljentäminen tai monistaminen on sallittu, on lähde selvästi ilmaistava." Vastaavanlainen säännös on saman lain 17 § 3 k:ssa.

Säännökset ovat selvät siinä, ettei lähde ole ilmaistava vastoin tekijän tahtoa; tekijällä voi olla syytä siihen, ettei hä-

¹ Teoksen muuttaminen voi vieroittaa pois taiteilijan asiakaspiirin. Torben Lund, Billedkunsten s. 184.

² Eräs poikkeus TekijäL:ssä säädetään kuitenkin tekstissä esitetystä säännöstä. Tekijän moraalinen oikeus väistyy taiteellisen (jopa taloudellisen) arvon tieltä m.l. 33 §:ssä säännötetyssä tapauksessa: Tekijä ei voi vaatia vastoin hänen tahtoansa monistetun tai muutetun teoksen hävittämistä, jos se johtaisi huomattavaan kosketeltua laatua olevien arvojen alenemiseen.

³ Ks. TekijäL 23 § 3 mom. verr. 34 §:än. Norjan tekijälain mukaan ei teosta suoja-ajan umpeenkuluttua saa julkistaa muutetussa muodossa, jos kirkollisdepartementti teoksen merkitykseen ja muutosten laatuun nähden katsoo olevan pelättävissä yleisten kulttuurietujen vahingoittumisen. Neuvostoliiton tekijänoikeusdekreetissä v:lta 1928 sallitaan samoin muutoksen tekeminen vain kansavalistusministeriön suostumuksella. *Droit d'auteur* 1943 s. 125 ss. *Sohn* s. 60 on periaatteellisestikin sitä mieltä, että teoksen turmelemista vastaan on suojauduttava yhteiskunnan edun vuoksi. Tekijänoikeuskom:n ehdotuksen mukaan ei teosta olisi lupa muuttaa tai saattaa yleisön saataviin tavalla, joka loukkaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvonantoa tahi omalaatuisuutta (3 § 2 mom); tekijän kuoleman jälkeen voisi asianomainen viranomainen, myös vaikka tekijänoikeus olisi lakannut, kieltää sen suhteen menettelemistä henkisen sivistyksen etujen vastaisesti (44 §).

nen nimensä tai taiteilijamerkkinsä tule teoksessa näkyviin.¹ Nimettä tai salanimellä esiintyminen on tekijänoikeudellisesti suojattu.² Säännöksiens rationa on tekijänkunnian turvaaminen. Luvatonta on sekä teoksen merkitseminen toisen henkilön nimellä tai signatuurilla että tekijän nimen tai signatuurin merkitsemättä jättäminen, jos tekijä ei ole merkitsemistä kieltänyt.^{3, 4}

Epätietoisuutta voinee tuskin syntyä myöskään siitä, että lähde on lain sanamuodosta ("lain mukaan sallittu") ilmaistava silloinkin, kun teos on saatettu julkisuuteen vastoin tekijän suostumusta. On mahdollista, ettei tekijä tahdokaan ryhtyä muihin toimenpiteisiin tekijänoikeuden loukkauksen johdosta kuin vaatimaan, että hänen nimensä tulee julkisesti ilmoitetuksi (*TekijäL 33 § 3 mom*). Niin ikään ovat lain sanat "lain mukaan sallittu" epäilyksittä tulkittavat niin, että tekijän nimi on mainittava sekä silloin, kun tekijä on luovuttanut toisintamisfunktion toiselle, esim. antanut teoksensa kustannettavaksi, että niissä tapauksissa, jolloin toisintaminen on tekijänoikeuden rajoituksia koskevien lainsäännöksiens johdosta vapaa.

Sen sijaan johtaa lain sanamuoto, jonka mukaan lähde on ilmoitettava vain, jos teoksen jälkipainanta, jäljentäminen tai monistaminen on sallittu, tuloksiin, joita ei lakia säädettäessä varmaankaan ole ajateltu. Sanamuotoa seuraten ei tekijän nimeä olisi tarpeen mainita, kun teos esitetään julkisesti, sävellys soitetaan tai lauletaan, runo lausutaan tahi taideteos pannaan näytteille tms. (*TekijäL 9 §, 17 § 7 k, 18 § 4 k*). Näin tulkittuna

¹ *Hellweg* s. 32: "Kein Bezeichnungszwang."

² Vrt. *TekijäL 13 § 3 mom; 26 § ja 28 § 1 mom. Hoffmann* m.t.s. 112; myös *Nybergh JFT 1937* s. 158.

³ *Nybergh* m.s.; *Hoffmann* m.t.s. 113; *Kohler*, *Urheberrecht* s. 464. Ruotsin taiteilijalain kielletään nimenomaisesti panemasta taideteoksen tekijän luvatta hänen signatuuriansa eikä taideteosta jäljennettäessä signatuuria saada merkitä niin, että syntyy sekaannusta teoksen ja sen kopian välillä.

⁴ Taideteoksen kopioitsija on sanotusta syystä velvollinen merkitsemään kopiaan, paitsi alkuteoksen tekijän, myös oman nimensä. *Mitteis* s. 60. Ks. myös *Torben Lund* m.t.s. s. 287; *Lissbauer* s. 214.

säännös olisi ristiriidassa UBS edellä mainitun 6-bis art:n kanssa, jossa ei tehdä erotusta teoksen monistamisen ja julkisen esittämisen välillä.¹ Esityksessä eduskunnalle v. 1929 toisille valtiopäiville eräistä *TekijäL:än* tehtävistä muutoksista mainitaan, että laki täyttää ne vaatimukset, mitä voidaan asettaa UBS:n art:n perusteella,² ja eduskunta hyväksyi esityksen muuttamattomana, myös, mikäli perusteluja koskee. Lainsäädäntöelimet ovat näin muodoin, vaikka lainkohdan tekstiä ei olekaan saatettu muodolliseen sopusointuun Suomen kansainvälisen velvoituksen kanssa, selittäneet lain olevan saman kuin sanotussa kansainvälisessä sopimuksessa säädetään. Myös käytännössä on pidetty itsestään selvänä, että tekijän nimi mainitaan, kun teos esitetään julkisesti. Kun sanallinen tulkinta sotisi tekijänoikeuden persoonallista luonnettakin vastaan, on *TekijäL 11 §:n* sanamuodon laajentavalla tulkinnalla perusteita puolellaan.³

Vielä voidaan kysyä, onko *TekijäL 11 §:ä* sovellettava ns. vapaisiin teoksiin, esim. eduskunnassa tai yleisissä kokouksissa esitettyihin lausuntoihin sekä päivän uutisiin ja muihin sanomalehtitiedoituksiin (*m.l. 3 § 2 ja 3 k*). Ensiksi mainituissa lainkohdassa ei nimenomaan sanota, että se koskee vain suojattuja teoksia, kuten Norjan tekijälain vastaavassa säännöksessä on säädetty lakia valmistaneen komitean ehdotuksen mukaisesti, joten ja kun vapaiden teoksen jälkipainantaa tai muuta jäljentämistä tahi monistamista vastaan ei lain mukaan ole estettä, voitaisiin väittää, että koska lähteen ilmoittamisvelvollisuus on

¹ Ks. *Raestad* s. 117: "Ophavsmanne kan vidare kreve sitt navn nevnt, når verket framføres for offentligheten gjennom oplesning, sang, utførelse osv."

² *Hall. esit. N:o 12 v. 1929 II vp s. 2.*

³ Selvytyden vuoksi olisi lain säätämässä tapahtunut toimitusvirhe korjattava. Mainittakoon, että säännös on otettu Norjan ehdotuksen vastavasta säännöksestä, mutta tämän sanat "eftertrykk eller annan gjengivelse" käännetty sanoiksi "jälkipainanta tai muu jäljentäminen tahi monistaminen". TekijänoikeusKom ehdottaa säädettäväksi, että kun teoksesta valmistetaan kappale tai se kokonaan tahi osaksi saatetaan yleisön saataviin, tekijä on ilmaistava yleiseen tapaan (3 § 1 mom).

olemassa "kaikissa niissä tapauksissa", jolloin teoksen toisintaminen on sallittu, lain säännöksiä olisi noudatettava myös sanottuihin teoksiin nähden.

Kysymyksellä on käytännöllistä merkitystä etenkin, mikäli sanomalehtiutisia koskee, mutta jos lähteen ilmoittamisvelvollisuuden on katsottava kohdistuvan vain suojattuihin teoksiin, voi kuka tahansa muihinkin vapaisiin teoksiin nähden "kyntää toisen vasikalla", jälkipainattaa, siteerata, julkisesti esittää jne. niitä, tekijän nimeä mainitsematta. Tällainen plagioiminen ei tietenkään ole paikallaan. Mutta TekijäL 3 §, jonka mukaan vapaat teokset ovat sanotun lain suojan ulkopuolella, estää kuitenkin TekijäL 11 §:n niin laajan tulkittamisen, että niiden plagioiminen lähdekkään mainitsematta on katsottava lain vastaiseksi. Bernin sopimusta, jota vastaavaksi TekijäL 3 § on laadittu, mikäli sanomalehtiutisia koskee,¹ tulkitaan siten, ettei lähteen ilmoittamisvelvollisuus koske niitä.² Norjan ja Tanskan tekijäläeissa onkin pidetty tarpeellisena ottaa lakiin nimenomainen säännös mainitusta velvollisuudesta sanotuissa tapauksissa, joskaan säännöstä ei käytännössä likimainkaan aina noudateta.³ Sanomalehtiutisten kohdalta TekijäL 11 §:n laajaa tulkintaa vastaan puhuu vielä sekin näkökohta, että, kuten ennen on huomautettu, uutiset eivät tavallisesti ole henkisiä tuotteita tekijänoikeudellisessa mielessä.⁴

Lähteen ilmoittamisvelvollisuutta ei ole olemassa vain silloin,

¹ UBS 9 art. 3 k.

² Ks. esim. *Allfeld*, Urheberrecht s. 435.

³ *Torben Lund*, Forfatterret s. 144.

⁴ Uutisten lainaus toisesta sanomalehdestä tai radiolähetyksestä voidaan, kuten aikaisemmin on esitetty, tulkita vilpilliseksi kilpailuksi, ja näin on erityisesti laita, jos lähdekkään ei ole ilmaistu. Ja mitä muihin tekstissä kosketeltuihin vapaisiin teoksiin tulee, voi tekijä, vaikka muut tekijänoikeudelliset sanktiot eivät tulekaan hänen hyväkseen, saada, jos esim. joku julkaisee toisen eduskunnassa pitämät puheet omista nimissään, persoonallisuusoikeutensa nojalla kieltotuomion sitä vastaan. Itävallan tekijäläeissa on nimenomaisesti mainittu, että julkisesti pidetyt puheet saadaan julkaista vain tiedoitustarkoituksessa, josta katsotaan käyvän ilmi, että puheen pitäjän nimi on mainittava. *Lissbauer* s. 256.

kun toisen teos saatetaan julkisuuteen itsenäisenä, vaan myös, milloin sitä käytetään hyväksi siteeraamisessa tai muussa lainauksessa TekijäL 2 luvussa olevien säännöksiin mukaisesti. Jos teos on tahattomasti piilotajunnasta esiinvyöryneenä,¹ luotu omana, on sen bona fidekin tapahtunut julkisuuteen saattaminen toisen tekijän oikeuden loukkaamista, joskin sanktio sitä vastaan silloin on lievempi kuin tahallisessa loukkauksessa.

Lähteen ilmaiseminen tapahtuu teoksen ja tekijän nimen mainitsemisella.² Olosuhteet voivat olla sellaisia, esim. siteerauksessa, että tekijän nimen mainitseminen on katsottava riittäväksi, toisaalta taas, esim. kokoomateoksissa (aikakauskirjoissa ym), ettei toimittajan, vaan ainoastaan teoksen nimi, tarpeen tullen vuosikertoineen ja numeroineen ("selvästi") tuodaan julki.³ Milloin sitaatti on niin yleisesti tunnettu, että sen esittäminen yksistensä osoittaa tekijän, on ilmoittamisvelvollisuus täytetty sen varustamisen kautta lainausmerkeillä.⁴

Tekijän nimi on ilmaistava sellaisena kuin hän sitä itse käyttää joko suku- tai salanimellä, taiteilijamerkillä tms. Jos teos on nimetön, mutta tekijä ei tahdo pysyä tuntemattomana, on se, esim. taideteos näyttelyluetteloissa, saatettava julkisuuteen. Rakennustaiteellisissa teoksissa ei ole tavallista, että arkkitehdin nimi mainitaan, mutta hänellä on aina oikeus vaatia, että se tavoin tai toisin tulee ilmaistuksi, esim. kun rakennuksesta valmistetaan postikortteja tai se muutoin julkisesti kuvataan. Taideteollisuustuotteissa lähteen ilmoittamisen tiellä on käytännöllisiä vaikeuksia, mutta mikäli niin ei ole laita, esim. kun taide työ kuvallisesti toisinnetaan, ei lähdekkään ole lupa jättää ilmai-

¹ *Hellaakoski*, Plagiatteja s. 160 ss.

² TekijäL 29 §: "Lähde ja tekijä".

³ Kun kokoomateoksessa avustajalla on tekijänoikeus omaan osuuteensa (*TekijäL 11 § 2 mom*), on hänen nimensä ilmaistava.

⁴ "Verellä ja raudalla" tms. sellaiset siivekkäät sanat. Vrt. *Nybergh* JFT 1937 s. 159; *Norjan ehdotus* s. 37.

sematta.¹ Muunnelmissa on alkuteoksen tekijän nimi aina mainittava, mikäli se suinkin on mahdollista.²

2. *Respektioikeus.* Tekijänoikeuden persoonallisesta luonteesta johtuu, ettei tekijän henkistä tuotetta, kun se saatetaan julkisuuteen hänen suostumuksellaan, ole lupa toisintaa muussa muodossa kuin se on luotu; vielä vähemmän siihen on oikeutta, milloin toisintaminen tapahtuu vastoin tekijän tahtoa. Tätä tekijänkunniaa koskevaa oikeutta nimitetään respektioikeudeksi (*droit au respect*), jonka sisällys on erilainen, riippuen siitä, onko kysymyksessä elossa olevan vai kuolleen tekijän teos. Edellisessä tapauksessa respektioikeus käsittää, periaatteellisesti katsoen, teoksen jokaisen muutoksen (*TekijäL 22 § 2 mom*), jälkimmäisessä vain muutoksen, joka saattaa vahingoittaa tekijän mainetta (*m.l. 23 § 3 mom*).³ Jos teos on muutettaessa turmeltu (*Verschandelung*), esim. kansallislaulu muunneltu tanssikappaleeksi, on respektioikeuden loukkaaminen sitäkin raskaampi. Teoksen tarkoituksen vastainen käyttäminen (uskon-

¹ *Torben Lund*, Billedkunsten ss. 186, 192; *Allfeld m.t.s.* 260. Monesti osoittaa elämän laki muulloinkin, ettei lähteen ilmoittaminen ole välttämättömyyttä. Jos tällainen ilmoittaminen ei ole tavallista (ravintola- ja posetiivimusiikki, oppikirjat, vähäpätöiset mainosjulisteet jne.) on tekijän katsottava luopuneen sitä vaatimasta. Vrt. *Klauer GRUR* 1942 s. 645; v. *Konow* s. 93; *Knoph* s. 155; *Lissbauer* s. 279. Yleisessä käytössä olevia sävellyksiä ("Maamme", "Porilaisten marssi", "Työväen marssi", virret ja muut hengelliset laulut), esitetään samasta syystä lähdeä mainitsematta. Lähteiden ilmaiseminen häiritsee tavallisesti puheiden tehoa ja jätetään sen vuoksi usein tekemättä. Vrt. *Torben Lund*, Forfatterret s. 103. Mutta se, mitä näin on sanottu, ei merkitse sitä, että tekijän olisi katsottava lopullisesti luopuneen puheena olevasta moraalista oikeudestaan; milloin hänen isyytensä teokseen panna kiistaan, voi hän saattaa oikeutensa voimaan.

² *Elster*, Theaterrecht s. 157 huomauttaa, että lähteen ilmaiseminen sävellysteoksissa, joihin on lainattu yksityisiä kohtia toisista sävellysteoksista, on hankalaa ja plagiaattista syyttäminen siitä syystä helppoa.

³ *Mayer* s. 23 s. on sitä mieltä, että respektioikeus tekijän kuoleman jälkeen merkitsee tekijän todennäköisen tahdon suojaamista. Tämän käsityksen omaksuminen tietäisi sitä, ettei respektioikeutta olisi tekijän kuoltua supistettava.

nollisen sävellyksen esittäminen revyynumerona tms.) on samoin tulkittava respektioikeuden loukkaukseksi.¹

Respektioikeus on TekijäL:ssä nimenomaisesti, mutta eri tavoin säännötetty niiden tapausten varalta, jolloin tekijänoikeus on vapaaehtoisella luovutuksella siirtynyt toiselle tai peirytynyt taikka sen harjoittaminen perustuu tekijänoikeuden rajoituksista voimassaoleviin säännöksiin. Kun taideteos on myyty, on ostajalla, vaikkei hänelle olekaan luovutettu tekijänoikeutta, kuitenkin valta tehdä siihen "parannuksia" ja muutoksia TekijäL 10 § 1 mom:n nojalla, joka oikeuttaa hänet yksityistä tai henkilökohtaista tarveensa varten mukaamaan teoksen, mutta teosta ei ole lupa panna muutettuna näytteille tai muutoin yleisön nähtäviin, ei edes oman kodin hallissa, vastaanottohuoneessa jms. Taideteoksen muuntelemiseen sisältyy näin muodoin velvollisuus pitää teos takanaan yksityisessä piirissä, velvollisuus, joka siirtyy rasituksena teoksen seuraavalle omistajalle ja muuntelijan perillisille. Sellaisen teoksen myyminen kuolinpesän huutokaupassa tai taidekauppiaalle ei ole mahdollista.²

Teoksen muodon muuttaminen on sallittu, jos tekijä on antanut siihen suostumuksensa. Mutta vaikka lupa muuttamiseen on

¹ *Torben Lund*, Billedkunsten s. 204: Teosta ei saa esittää sopimattomassa miljöössä, taideteosta esim. ei mainosjulisteessa. Samoin *Hoffmann* m.t.s. 115. Kansallissosialistisessa Saksassa kiellettiin Horst Wessel- ja Deutschland-laulujen esittäminen huvittelupaikoissa. *Sohn* s. 107.

² Vrt. *Schlittgen* s. 95; *Hellvag* s. 31; *Torben Lund* m.t.s. 197. *Lissbauer* s. 217 esittää sen käsityksen, ettei taideteosta saa milloinkaan muuttaa, koska se voi muutettuna tulla julkisuuteen. Ks. myös *Jacobsen* s. 97. Lainvalmistelukunnan ehdotuksen perustelujen mukaan ei taideteoksen muunteleminen sisältäisi tekijänoikeuden loukkausta. Jos teos saatettiin julkisuuteen "vääristeltynä", olisi muka kysymyksessä kunnianloukkaus, petos tai petoksen yritys, ja tekijä voisi vain yleisen lain mukaan vetää vääristäjän vastuuseen ja mm. vaatia nimensä poistamista teoksesta. Mikäli teosta ei ole saatettu julkisuuteen, loukkaus ei koskisi siinä määrin tekijän etua, että häntä olisi lainkaan suojattava. *Lvk* s. 63. Epäilystä kuitenkin voi tuskin olla siitä, että jos muunneltu taideteos luvottomasti saatetaan julkisuuteen, tekijä voi vaatia sen takavarikoimista ja hävittämistä TekijäL 32 §:n mukaan.

myönnettykin, ei respektioikeus silti ole kokonaan hävinnyt; tekijälle jää valta vaatia, ettei teosta muutettuna saateta julkisuuteen hänen nimissään tai että riittävällä tavalla ilmaistaan, että muutokset eivät ole lähtöisin hänestä (*m.l. 22 § 2 mom*).¹ Jos kuolleen henkilön teos perillisten suostumuksella julkistetaan, mikä voi, niin kuin edellä mainittiin, tapahtua ainoastaan sillä tavalla, ettei tekijän maine saata joutua vaaraan, on niin ikään ilmoitettava, etteivät muutokset ole lähtöisin tekijästä (*m.l. 23 § 3 mom*). Respektioikeutta ei siis voida palauttaa entiseen laajuuteensa, teoksen muuttamiseen annetun suostumuksen peruuttamisella; tekijä saa vain vaatia, että mainitunlaiset ilmoitukset tehdään.²

Respektioikeus ei ole rajaton. Kontrahimääräyksillä voidaan sitä tietyssä määrin supistaa. Jos teokseen tehtävät muutokset ovat epäoleellisia tai sellaisia, että tekijän, luovuttaessaan teoksen toisinnettavaksi, esim. romaanin filmattavaksi, piti tietää, ettei toisintaminen ilman muutoksien tekemistä ole mahdollista, on katsottava, olosuhteet in casu huomioon ottaen, tekijän hiljaisesti suostuneen niiden tekemiseen.³ Positiivisesti on laissa

¹ Tekijänoikeuskom:n ehdotuksessa ei ole vastaavaa säännöstä.

² Tekijällä on, milloin hän tietää tai epäilee, että luovutettuun teokseen tehdään muutoksia, ja että teos on tarkoitettu saatettavaksi muutettuna julkisuuteen, oikeus vaatia positiivisia toimenpiteitä tekstissä mainittujen ilmoitusten tekemiseksi, ja tuomioistuin voi velvoittaa luovutuksensaajan ryhtymään niihin UL 3:4:ssä säädetyin pakotuskeinoin. Toisin *Sohn* s. 62 alav. 71 sillä perustelulla, että tekijänoikeus olisi vain passiivinen torjumisoikeus; sen mukaisesti tekijällä ei olisi muuta keinoa kuin odottaa ja vaatia ilmoituksen tekemättä jättämisen johdosta rangaistusta, korvausta ja teoksen hävittämistä.

³ *Mayer* s. 118: Välttämättömät muutokset ovat luvallisia, kunhan muuntelun verukkeella ei mennä niin pitkälle, että teos sen johdosta menettää luonteenomaisia piirteitään. Vrt. myös *Hoffmann* GRUR 1938 s. 163; *Italian musi tekijälaki 47 art.* Ruotsin taiteilijalaissa edellytetään, että kun tekijänoikeus taideteokseen on luovutettu ja se jäljennetään, siihen saadaan tehdä jäljentämismenetelmän vaatimia muutoksia; samalla tavoin, kun muu teos luovutetaan monistettavaksi, sitä saadaan muunnella niin paljon kuin on välttämätöntä luovutuksen tarkoituksen toteuttamiseksi. Itävallan lain mukaan ovat muutokset, joiden tekemistä tekijä ei

säädetty eräitä poikkeuksia respektioikeuden normeista. Niinpä ei rakennustaiteellisen rakennuksen piirustuksen tekijä ole oikeutettu epäämään suostumustansa sellaisiin muutoksiin, jotka koskevat yksinomaan teknillisiä seikkoja tai johtuvat rakennuksen taloudellisesta käyttämisestä (*TekijäL 22 § 2 mom*).¹ Rakennuspiirustuksen luovutuksen johdosta oikeudenomistajalla on valta, jollei toisin ole sovittu, myös sikäli käyttää piirustusta siitä poikkeavalla tavalla, että rakennus saadaan vastaisuudessa laajentaa sen hengen mukaan (*m.l. 22 § 3 mom*).^{2, 3}

Mitä tulee tekijän moraalisiin oikeuksiin, kun teos toisinnetaan TekijäL 2 luvun säännöksien mukaan yleisönoikeuden nojalla, sanotun lain 19 §:ssä luetellaan eräitä epäoleellisia muutoksia, jotka saadaan teokseen tehdä ilman tekijän suostumusta. Kuvattaessa taideteoksia arvostelemissa tai tieteellisissä julkaisuissa, ensyklopedisissä tai jumalanpalvelusta tahi alkeisopetusta varten julkaistuissa kokoomateoksissa taikka valokuvaamalla jäljennettäessä tai monistettaessa julkiseen kokoelmaan kuuluva taideteos opetusta varten, niin myös luetteloissa kuvattaessa taideteoksia, jotka ovat julkisissa kokoelmissa, julkaisijalla on oikeus esittää taideteos siinä koossa kuin julkaisun tarkoitus vaatii, kuitenkin teosta muuten enempää muuttamatta kuin

uskoa ja luottamusta silmällä pitäen saa evätä, sallittuja. *Lissbauer* s. 216. Saksan oikeuteen nähden esittää mm. *Elster*, Theaterrecht s. 134 ss. samaa käsitystä.

¹ Säännös otettiin lakiin sitä eduskunnassa käsiteltäessä, lakivaliokunnan ehdotuksesta. Lisäysä perusteltiin sillä, että rakennusteoksella on aina jossain määrin ja useimmiten pääasiallisesti käytännöllinen tarkoitus, jonka vuoksi tekijänoikeus oli rajoitettava, sikäli kuin oli tarpeen sanotun tarkoituksen saavuttamiseksi. *Lv miet. N:o 13 v. 1926 vp. s. 3.*

² Tämä säännös tuli lakiin hallituksen esityksestä 1929 v:n toisilla valtiopäivillä, jotta kävi mahdolliseksi rakennuksen jatkaminen ja lisärakennuksen siihen liittäminen alkuperäisen piirustuksen "aatteiden" mukaan, jollei entistä arkkitehtiä voitu tai tahdottu käyttää. *Hall. esit. N:o 12 v. 1929 II vp. s. 3.*

³ Tekijänoikeuskom:n ehdotuksen mukaan rakennusta tai käyttöesineitä saadaan muuttaa siten, kuin teknilliset syyt tai tarkoituksenmukainen käyttäminen edellyttävät (23 §).

jäljentämismenetelmän vuoksi on tarpeen.¹ Vielä on säädetty, että mainittuihin kokoomateoksiin otettaessa kirjallisista teoksista otteita tai vähäisiä teoksia kokonaisuudessaan, julkaisija saa käyttää muutettua oikeinkirjoitusta ja tehdä pieniä kielellisiä muutoksia, jos se voi tapahtua kirjoitusta silti oleellisesti muuttamatta (*m.l. 17 § 2, 4, 5 k; 18 § 1 ja 2 k*).^{2, 3} Mutta laajempiinkin muunteluihin on oikeus jumalanpalvelusta ja alkeisopetusta varten julkaistuissa antologioissa; kirjallinen teos voidaan kääntää toiselle kielelle ja sävellysteos sovittaa yhtä tai useampaa soitinta varten tahi yksi- tai moniäänisesti laulettavaksi (*m.l. 17 § 5 k*).⁴

Respektioikeus kohdistuu, paitsi itse teokseen, myös tekijän ja teoksen nimeen (*TekijäL 30 §*), viimeksi mainittuun siinäkin tapauksessa, ettei nimeä ole pidettävä teoksen osana. Teosta ei siis saa toisintaa tekijän tai teoksen nimeä muuttamalla.

Sen jälkeen kun teoksen suoja-aika on kulunut umpeen (*m.l. 25—28 §*), ei teoksen toisintaminen ole enää tekijän tai hänen perillistensä suostumuksesta riippuvainen. Teoksen muuntelu, variatioiden ja fantasioiden luominen sävellysteoksista, romaanin filmaaminen ja näytelmän ”nykyaikaistaminen” jms. on siis

¹ Tämän johdosta ei siis esim. alastonta naista esittävää taideteosta kuvattaessa sitä ole lupa varustaa viikunanlehdellä. *Hellwag s. 50*.

² Norjan ehdotuksessa esitettiin sitäpaitsi säädettäväksi, ettei lainausoikeutta saisi käyttää väärin, mutta hallituksen esityksestä tämä säännös jätettiin pois sillä perusteella, että kaikkia subjektiivisia oikeuksia oli käytettävä bona fide, s.o. nykyaikana yleisesti juurtuneen käsityskannan mukaan ja että tuomioistuimet ilman eri lainsäännöstäkin osaisivat torjua oikeuden šikaanisen käyttämisen. *Norjan ehdotus s. 64; Ot. prp. N:o 22 (1930) s. 16*. Sveitsin tekijäläissa on nimenomainen säännös lainausoikeuden ilmeistä väärinkäyttämistä (offenbar missbräulich) vastaan. *Streuli s. 13*.

³ TekijäL 19 §:ssä on jätetty säätämättä velvollisuus ilmoittaa, että sen mukaan luvalliset muutokset eivät ole lähtöisin tekijöistä. Onko tämä poikkeaminen saman lain 22 §:n periaatteesta tapahtunut tarkoituksella vai johtuuko se huolimattomuudesta lain kirjoittamisessa, ei ole selvittäväissä.

⁴ v. *Konow s. 78* arvostelee syyllä vastaavaa säännöstä Ruotsin kirjailijaläissa, mikäli sävellysteoksia koskee.

mahdollista. Mutta tällöinkään ei ole lupa toisintaa teosta niin muutettuna tai ty pistettynä, että se saattaa vahingoittaa tekijän mainetta (*m.l. 23 § 3 mom*). Milloin Shakespearen tai Goethen tapaiset tai muut kirjalliset tahi taiteelliset nerot saadaan ”löytää uudelleen” niin, että menneisyyden ja nykyisyyden väliille syntyy silta taikka yleensä vanhoista elinkyvyttömiksi käyneistä teoksista muuntelemalla saadaan tehdä elinvoimaisia,¹ ilman että ne tulevat tekijän maineen kannalta turmelluiksi, on arkaluontoinen kysymys. Virallisen syyttäjän, jonka tehtäviin kuuluu valvoa, ettei sanotunlaista teoksen ”barbarisoimista” tapahdu (*m.l. 34 §*), on syytä asiaa harkitessaan turvautua asiantuntijoiden apuun.² Mm. Norjan ja Tanskan tekijäläeissa joiden mukaan ”almindelige kulturinteresse” (Norja) on suojattava tai teoksen ”vaesentlig Foringelse” (Tanska) on estettävä, on tehtävä uskottu asianomaisille ministeriöille. Viimeksi mainituksa maassa ovat mm. Kaj Munckin modernisoiman ”Hamletin” ja Topeliuksen ”Välskärin kertomuksien” lyhennetty muuntelu ja käänös olleet moraalisten oikeuksien kannalta harkittavina.³

¹ *Sohn s. 20*.

² Maissa, joissa, kuten Saksassa, teoksen muuntelu suoja-ajan päätyttyä on täysin vapaa, esitetään reformiehdotuksia tästä vapaudesta syntyvien epäkohtien korjaamiseksi. Niin esim. Sohn, joka suhtautuen epäillen valtion kulttuuriviranomaisten kykyyn langettaa oikeita arvostamistuuomioita teoksen turmelemista vastaan, suosittaa yleisten oikeusnormien säätämistä, joissa määriteltäisiin, milloin muuntelu olisi katsottava luvalliseksi. Korkeampaa taidemusiikkia ei saisi lainkaan muunnella, sävellyksiä olisi lupa esittää vain soveliaissa paikoissa ja ilmoitus olisi tehtävä siitä, että teos on muunneltu jne. *Sohn s. 99*. Ks. myös *Elster m.t.s. 69 ss.* — Brysselin konferenssin ohjelmaan oli otettu ehdotus UBS 6-bis artiklaan lisättäväksi uudeksi kappaleeksi, jonka mukaan respektioikeus oli säilytettävä suoja-ajan jälkeenkin etenkin mestariteoksiin nähden (”particulièrement aux chefs-d'oeuvres consacrées par l'admiration générale”). *Himmelstrand s. 13*. TekijänoikeusKom ehdottaa säädettäväksi, että suoja-ajan jälkeenkin asetuksella määrättävä viranomainen voisi kieltää teoksen suhteen menettelemistä tavalla, mikä on henkisen sivistyksen etujen vastaista (44 §).

³ *Torben Lund, Om Forringelse af Litteratur-Musik og Kunstverker ss. 40, 69.* — Hallituksen esityksessä eduskunnalle Suomen TekijäL:ksi ehdotettiin asiantuntijalautakuntien asettamista toimimaan sanotun lain soveltamista koskevissa kysymyksissä, mutta eduskunta hylkäsi ehdotuksen.

Tekijä ei voi kokonaan luopua respektioikeudestaan. Hänen persoonallisuutensa suojaksi säädettyinä TekijäL 22 § 2 mom. ja 23 § 3 mom:n säännökset ovat pakottavia toisaalta sikäli, ettei tekijä voi antaa suostumustansa tehdä teokseen muutoksia mielin määrin, vaan saa suostumus koskea ainoastaan tiettyjä muutoksia, toisaalta sikäli, että tekijä on suostumuksestaan huolimatta aina oikeutettu vaatimaan ilmoitettavaksi, etteivät muutokset ole lähtöisin hänestä.¹ Myös lienee, samasta perusteesta johtuen, sopimus, jolla tekijä sallii teoksensa toisintamisen muutettuna hänen nimissään, pätemätön.^{2, 3}

Tekijän moraalinen oikeus voi tulla loukatuksi myös siten, että alkuteos, joka tavalla tai toisella on joutunut sivullisen haltuun, hävitetään tai taidemaalaus tehdään tuntemattomaksi, maalaamalla sen päälle toinen taulu. Niin estetään teokselta, joka kenties tekisi sen luojaan kuuluisaksi, mahdollisuus päästä julkisuuteen. Teoksen haltijaa vastaan tekijällä ei kuitenkaan ole, positiivisen lainsäädännön puuttuessa, mitään tekijänoikeudellista reaktiokeinoa hävitystyötä vastaan. Tekijä voi vain vaatia, ettei vandalisoitua teosta julkaista hänen nimissään.⁴

3. *Muita moraalisia oikeuksia.* Eräiden maiden lainsäädännössä luetaan moraalisiin oikeuksiin kuuluvaksi myös ns. peruutus- tai katumisoikeus (*droit de retrait* l. *droit au repentir*),

Hall. esit. N:o 89 v. 1926 vp. 37 §; Suurv. miet. N:o 108 s. 2. Tekijänoikeuskom:n ehdotuksessa on vastaavanlaatuinen säännös (50 §).

¹ *Lissbauer* s. 216; *Nybergh* JFT 1939 s. 85. — Tekijänoikeuskom:n ehdotuksessa esitetään säädettäväksi ainoastaan, että tekijä voi luopua puheena olevasta, samoin kuin isysoikeudestaan vain, mikäli koskee laadun ja laajuuden puolesta rajoitettua teoksen käyttämistä (3 § 3 mom.).

² Vrt. *Nybergh* m.s.

³ Respektioikeuden säilymisestä teoksen pakotäytännössä ks. jälj. s. 311.

⁴ *Hoffmann*, Die Berner Uebereinkunft s. 118. Norjan tekijälakikomiteassa tehtiin esitys säännöksen ottamisesta lakiin, jossa kielletäisiin tällainen menettely, mutta komitean enemmistö torjui esityksen menettelyn tiellä olevien käytännöllisten vaikeuksien vuoksi. Omistaja voisi esim. aina selittää teoksen hävinneen tapaturmasta ja vandalisoimiskiellolla tunkeuttaisiiin kotirauhan piiriin. *Norjan ehdotus* s. 44. Vrt. *Torben Lund*, Billedkunsten s. 149, jossa kieltoa kuitenkin puolletaan de lege ferenda.

jolla tarkoitetaan tekijän oikeutta peruuttaa myöntämänsä toisintamislupa tai peruuttua tekijänoikeuden luovutuksen käsittevästä sopimuksesta tahi vaatia siihen tehtäväksi muutoksia, jos tekijä ei enää tahdo vastata teoksesta sen alkuperäisessä muodossa. Toisinaan tekijälle myönnetään oikeus kieltää teoksen painatus, kunhan hän korvaa sopijapuolen mahdollisen vahingon, toisinaan, jos tekijällä on menettelynsä "*graves raisons morales*" tai jos on ilmaantunut "*des circonstances imprévues, contraignant l'auteur à renoncer à son oeuvre en considération de ses intérêts moraux réels*" tahi, jos teos on tosinnettu sopimuksen vastaisessa tai tyypistetyssä muodossa taikka toisintaminen muuten on tapahtunut tavalla, joka on "*prejudiciable à la réputation de l'auteur*".¹ Kysymys on siitä, onko peruutus- tai katumisoikeus katsottava moraaliseksi oikeudeksi. Knoph on sitä mieltä, että tekijä voi eräissä tapauksissa purkaa sopimuksen joko yleisistä persoonaoikeudellisista syistä tai siviilioikeudellisten kontrahtinormien mukaan.² Tässä mielipiteessä on sekä väärää että oikeata. Tahtoessaan esim. kieltää vastoin ennen annettua suostumusta toisen painoksen ottamisen teoksesta, joka ei enää vastaa hänen persoonallista vakaumustansa tai taiteellista näkemystensä, tekijä perustaa epäilemättä kieltonsa, ei yleisiin, vaan tekijäpersoonallisiin syihin. Mutta mainitussa mielipiteessä on sikäli oikeata, että monesti joudutaan kontrahtioikeudellistenkin normien mukaan puheena olevan oikeuden tunnustamiseen.

TekijäL:ssä ei säännösetä peruutus- tai katumisoikeutta, mikä ei kuitenkaan merkitse sitä, etteikö tekijä voisi sen tyypillisesti tekijänoikeudellisen periaatteen mukaisesti, joka on sanotun oikeuden takana, tietyissä tapauksissa vapautua teoksen toisintamista koskevan sopimuksen siteistä "moraalisillakin" syillä.³

Lopuksi mainittakoon, että taideteoksen omistaja, joka kiel-

¹ Sit. *Knoph* s. 587 s.

² *Knoph* s. 588 s. Ks. myös *Grundtvig-Glahn-(Krusen)* s. 44.

³ Ks. tark. jälj. s. 291.

täytyy luovuttamasta teosta taiteilijan järjestämään kaikkien teoksiensa näyttelyyn tai sallimasta teoksensa kopioimista, menettelee monissa tapauksissa kohtuuttomasti. Ilman positiivista lainsäännöstä omistajan ei kuitenkaan voida sanoa kieltäytymisellään loukanneen taiteilijan moraalisia oikeuksia.¹

¹ Itävallan tekijälain mukaan taiteilijalla on tekstissä mainitut oikeudet erityisin edellytyksin. *Mitteis* s. 61; *Lissbauer* s. 219. De lege ferenda ks. *Torben Lund* m.t.s. 150.

Kuudes luku.

TEKIJÄNOIKEUDEN LUOVUTTAMISESTA SOPIMUKSELLA.

26 §.

LUOVUTUSSOPIMUKSEN YLEISPIIRTEITÄ.

1. *Tekijänoikeuden luovutettavuus.* Tekijäl 21 §:ssä säädetään että "tekijä voi luovuttaa oikeutensa toiselle joko kokonaan tai osittain". Säännöksellä tarkoitetaan tekijänoikeuden luovuttamista sopimuksella tai muulla elossa olevien kesken tehdyllä oikeustoimella. Sanotun oikeuden siirtyminen perinnön kautta tai testamentilla tahi ulosoton (pakkotäytännön) johdosta on erikseen säännötetty (*m.l.* 23, 24 §).

Aikaisemmin on mainittu, ettei tekijänoikeus edellä mainitusta säännöksestä huolimatta ole kokonaan luovutettavissa. Tekijä ei voi siirtää persoonallisia oikeuksiaan täydellisesti. Luovutuksensaaja ei ole, vaikka tekijänoikeus olisikin hänelle luovutettu "kokonansa", oikeutettu teoksen kanssa menettelemään miten haluaa, niin kuin on laita, kun fyysillinen esine luovutetaan "kokonaan" l. omistusoikeuksin. Kokonaanluovutuksesta huolimatta tekijällä on valta valvoa mainittuja oikeuksiaan, jos luovutuksensaaja on niitä loukannut.¹

¹ Italian uudessa tekijälaissa on nimenomaisesti säädetty, että tekijän moraaliset oikeudet ovat luovuttamattomia. Ruotsin kirjailijalakia tulkitaan siten, että tekijänoikeus voidaan luovuttaa "totaalisesti", siis myös moraalisten oikeuksien kohdalta. v. *Konow* s. 90; *Eberstein*, *Författarrätten* II s. 152.